

LES 10 - VERWACHTINGEN

HOOFDSTUK XIV

Als we uitgaan van de menselijke wijze van denken, dan kunnen we een zekere prognose stellen voor de toekomst. Alleen, er is een bezwaar: de mens kan eigenlijk niet alle dingen goed zien en beseffen.

Er zijn invloeden, als de bekende cycli en fasen, waarover we indertijd hebben gesproken, waarmee men b.v. geen rekening kan houden. Er zijn onzichtbare invloeden, als het werk van de Witte Broederschap, waarover u ongetwijfeld ook genoeg hebt gehoord. En daardoor zijn de menselijke verwachtingen nooit zekerheden. Ja, wat er is: menselijke verwachtingen zijn over het algemeen dingen, die worden beschaamd, vooral als ze gaan over de toekomst van een volk, de toekomst van een land, de toekomst van een werelddeel of een wereld.

Wij hebben nu geleerd, dat vandaag en morgen eigenlijk in zekere zin hetzelfde zijn. Want uit dat wat vandaag is, is een zo grote beperking ontstaan t.a.v. de mogelijkheden voor morgen, dat we zelf indien we blijven uitgaan van de menselijk logische redenering, de wet van oorzaak en gevolg toch reeds kunnen zeggen wat er niet gebeurt. De verwachtingen voor de toekomst zou je als mens met een beetje inzicht eigenlijk niet moeten stellen door bepaalde ontwikkelingen te voorspellen, maar door te zeggen wat er niet gebeurt. Het proces van eliminatie dus. Zo zou men kunnen zeggen:

In Frankrijk hebben de gaullisten gewonnen. Het is dus redelijk aan te nemen, dat de actie tegen deze gaullisten feller zal worden gevoerd en dat gelijktijdig scherpe maatregelen tegen de oproerigen zullen worden genomen. Het resultaat is, dat het bijna zeker is dat Frankrijk ofwel in een dictatuur verandert (althans zich als zodanig gedraagt), dan wel dat de periode, waarin de gaullisten in de meerderheid zullen zijn, betrekkelijk kort is.

Je hebt nu geëlimineerd. Je hebt gezegd; Kijk eens, de bestaande toestand is in feite een onmogelijke toestand. Verder hebben we geconstateerd (dat kun je vandaag zien dat degenen, die in oproer zijn tegen de bestaande orde, weigeren om met de bestaande orde te praten in de terminologie, die deze orde hanteert. En de bestaande orde is doof voor de terminologie van de opstandigen. Het is dus logisch, dat die gaan botsen.

Nu weten we verder hoe die toestand is. Frankrijk zit er economisch een beetje slecht voor. Het is dus niet erg waarschijnlijk, dat de regering een groot oproer e.d. gaat riskeren. Indien de regering wil aanblijven, kan ze het zelfs niet riskeren; het zal haar val zijn. Dus, daar houden we dan maar geen rekening mee. Het valt weg. Wat blijft er dan over? In feite een soort ondergronds verzet. Maar een ondergronds verzet, dat te veel wanorde veroorzaakt, zou bij de bevolking, dat is nu wel gebleken, een slechte ontvangst vinden. En degenen, die de propaganda maken en de relletjes aanstoken, weten dat wel. Wij moeten dus rekening houden met een ondergronds verzet, dat zich niet meer richt tegen de totaliteit maar dat met kleinere feiten gaat werken. Niet meer een totale vernieuwing, maar een aanval op een persoon. Niet meer een opstandje ergens, maar aanslagen. Doodgewoon aanslagen bij bedrijven, sabotage acties e.d. En misschien als het kan hier en daar het uitlokken van een staking. Nu begrijpt u wel, dit is op zichzelf niet belangrijk. Maar hoe ben ik tot die prognose gekomen? Door te elimineren. Door te zeggen: Dit is niet meer mogelijk. Op dezelfde manier kun je dus zeggen: Een oorlog tussen Rusland en Amerika is politiek gezien onmogelijk.

Wij kunnen dus erop rekenen, dat politiek nimmer een situatie zal ontstaan, waardoor er een oorlog tussen die machten uitbreekt. Zo er dan toch een oorlogsgevaar is, moet het ergens anders vandaan komen; niet vanuit het politieke vlak. Vanwaar dan? Het ideologische? Ik geloof, dat de politici in Rusland en zelfs in de Ver. Staten de ideologie wel ongeveer in de hand hebben. Dat is dus niet waarschijnlijk. Het meest waarschijnlijke is, dat degenen, die zich

gefrustreerd voelen door het wegvallen van spanningen, die spanningen ondanks alles zullen trachten uit te lokken. En als men zo gaat redeneren, dan blijven er betrekkelijk geringe groeperingen over, die belang hebben bij de oorlog en die blind zijn dat moeten we erbij zeggen voor de risico's, de gevaren, die eraan verbonden zijn.

Een politicus heeft een volk nodig om over te regeren. Maar een producent kan genoeg nemen met een veel geringere markt, indien hij de afzet maar volledig genoeg kan beheersen. Een leger kan het stellen zonder een volk, als dat leger over de restanten maar de absolute macht heeft. Dus: oorlogsgevaar kan komen van bepaalde industrieën en van legereenheden. Industrieën hebben voldoende ontwikkelingsmogelijkheden. Legers krijgen die in feite steeds minder: de waarschijnlijkste keuze: oorlogen in de toekomst zullen mogelijk worden veroorzaakt door militair optreden en ingrijpen, dat in wezen tegen de bestaande instructies en politieke verlangens ingaat.

Om dat te kunnen verwezenlijken moet de militair dus een politiek inzicht hebben. Dat heeft hij niet. Het klinkt misschien gemeen voor degenen, die militair zijn geweest, maar een militair heeft nooit een volledig politiek inzicht. Hij begrijpt nl. niet, dat het in de politiek niet gaat om iets te bereiken, iets te doen of iets waar te maken, maar dat het gaat om de status quo voortdurend te handhaven. Dat is het terrein van de politiek. Wat zullen we dus zien? Dat steeds meer militairen naar de macht grijpen. Wij zullen zien, dat die militairen steeds grotere blunders maken; dat krachtens deze blunders het voor hen steeds belangrijker wordt geweld te ontketenen of een openlijke strijd; en op grond daarvan het forceren van grotere of kleinere oorlogshandelingen.

U zult zeggen: Dat klinkt niet erg optimistisch. Maar zo pessimistisch behoeven we ook weer niet te zijn, omdat n.l. het antimilitarisme op het ogenblik zich internationaal georganiseerd begint op te stellen. Dat de achtergrond van deze organisatie voor een deel ligt in een met kolonels en zelfs generaals gevuld bureautje, dat ergens achter een ijzeren gordijn en dan nog achter een stel hekken verborgen is, dat vergeten we dan maar even.

Deze antimilitaristen zijn georganiseerd. En er komt een ogenblik, dat de antimilitarist militair reageert op het militaire geweld. Dat hebben we reeds verschillende keren gezien. En nu krijg je dus het typerende:

Een grote oorlog wordt onwaarschijnlijker naarmate de tijd verdergaat, omdat een tegen het militarisme gerichte organisatie zich steeds meer een pseudo militaire structuur aanmeet en daardoor elke militaire greep naar de nacht op eigen terrein kan beantwoorden.

Dat is allemaal natuurlijk een beetje ingewikkeld. Maar als je zo nadenkt, kun je toch wel tot een aantal conclusies komen. Als ik vandaag naar de mensen kijk, dan zie ik dat die mensen erg sentimenteel zijn, als het om dieren gaat, maar dat die sentimentaliteit heel wat minder wordt, als het mensen betreft. Ze worden pas weer sentimenteel, als de mens representant is van een idee, een illusie. Daaruit kan dus weer conclusies gaan trekken; en dat zijn er misschien wat eigenaardige:

Er komen minder dieren op de wereld. De dierenliefde neemt voortdurend toe juist in de landen, waarin het dier steeds meer in de minderheid komt. De mens neemt in aantal toe: Naarmate de aantallen groter worden, is de onverschilligheid voor de medemens groter. Het gaat dus niet om de ideeën, maar om de directe relatie van mens tot mens. Dan moet ik dus aannemen, dat er een ogenblik zal komen, dat de mens door zijn medemensen alleen maar als een factor wordt beschouwd in een bepaald idealistisch programma of in een bepaalde reactie; dat hij zal zeggen Deze weg is voor automobilisten. Een voetganger heeft er niets te maken, ik rijd hem dood, want dan is er tenminste geen hinderpaal meer voor de andere automobilisten. Het aantal onverantwoordelijkheden gaat dus toenemen. Het respect voor het menselijk leven wordt in feite steeds minder.

Een gezag zal een dergelijk gebrek aan respect voor het menselijk leven zien als een bedreiging van zichzelf. Het zal er alles tegen proberen te doen. Maar de mentaliteit kun je niet veranderen. Het resultaat is dus, dat er een zodanig grote onverschilligheid voor de medemens gaat ontstaan, dat de mens gedwongen is zich te organiseren, want hij alleen kan

er niet meer tegenop. Honderd voetgangers kunnen op een verkeersweg lopen; er blijven er altijd wel een paar over om die automobilist te grazen te nemen. Twee is niet mogelijk. Drie gaat ook niet. Je moet minstens met tien man zijn; maar als het kan met meer.

Er ontstaan dus groepen, die in feite voortkomen uit zelfbescherming. Ik zie in de toekomst op deze basis steeds meer kleine groepen zich vormen. Maar die groepen zullen, omdat ze elkaar moeten beschermen, een zekere binding moeten hebben. Dat houdt in, dat ze ook hun normale leven (hun vermaak, hun arbeid) steeds meer gezamenlijk zullen zoeken. Conclusie: Er zullen in feite kleine coöperatieven of een soort stamverband ontstaan, dat ten doel heeft het ego te handhaven in een wereld, die weliswaar voor de gemeenschap ideale dingen nastreeft, maar gelijktijdig de eenling onder de wielen gooit. En dan krijgen we dus een terugval naar het verre verleden, waarin de mens ook uit zelfbehoud in stamverband leefde. Maar we hebben tevens de middelen van deze tijd en wat er nog zal worden uitgevonden.

Het is duidelijk, dat er hier dus een kleine strijd, een zelfbeschermingstrijd uitbreken. Het zou helemaal niet zo gek zijn om aan te nemen, dat op een gegeven ogenblik automobilisten in een bepaald deel van het land niet kunnen rijden, omdat zij eenvoudig door de voetgangers worden uitgeroeid, terwijl in andere landen een voetganger het slachtoffer wordt van de automobilisten. Daardoor zal het idee van een wereld, die kleiner wordt door betere verbindingen waarschijnlijk niet meer zo lang te handhaven zijn. En dan kunnen we zeggen:

De grote verbindingen tussen de grote centra blijven lang bestaan, maar juist de kleine woon- en leefcentra krijgen in tegenstelling tot wat men nu denkt steeds minder goede verbindingsmogelijkheden; ze komen steeds meer geïsoleerd te staan.

Als u dat heeft uitgerekend, dan heeft u een beeld van een wereld, die maatschappelijk heel anders georganiseerd moet zijn dan op dit moment. Als de mensen zich dus onafhankelijk moeten maken, omdat ze te veel tegen belangengroepen aanbotsen, zal op een gegeven moment, ook handel daardoor worden belemmerd. De enige oplossing voor een tekort aan import e.d. is dus het invoeren van synthetische middelen, voedingsmiddelen enz. enz. waardoor men aan de eigen behoefte tegemoet kan komen.

Het is duidelijk, dat alleen reeds door deze tendens (die nog lang niet waar is; het kan nog wel een honderd jaar, duren, voordat dat allemaal is uitgewoed en gesorteerd) kleine fabrieken (meestal gemakkelijk verplaatsbaar), die in staat zijn om synthetische voedingsmiddelen etc. etc. te maken, de plaats gaan innemen van de grote gecentraliseerde industrie. Die grote industrieën hebben nl. alleen nog zin in gebieden, waar ze een onmiddellijke afzet hebben. Dus eerst een verandering van industriële conjunctuur en daarna van structuur.

Als je zo gaat redeneren, dan zie je dus van zelf dat de wereld vandaag de onmogelijkheden voor morgen eigenlijk reeds heeft vastgesteld.

Een wereldeenheid is onmogelijk. U zult zeggen: Waarom? Om de doodeenvoudige reden, dat er op dit moment redelijk gezien geen enkele factor bestaat, die de werelden de mensheid zo bang kan maken, dat ze samenwerken. Vergeet een ding niet: Er was een zeer machtig Duitsland voor nodig om Amerika en Rusland tot samenwerking te brengen. En de verschillen tussen Amerika en Rusland waren, politiek gezien nog niet eens zo groot als de verschillen tussen b.v. bepaalde bevolkingsgroepen: het verschil tussen de Bantoe en de blanke b.v. De Amerikaanse neger, daarover praten we niet; daar zitten nog andere dingen bij. Bij de Bantoe en de blanke zitten echter twee zuiver gedefinieerde levensgebieden, maar ook problemen. Een Bantoe zal nooit met een blanke samenwerken, tenzij bij gebrek aan samenwerking de ondergang van de blanke en de ondergang van hetgeen hij liefheeft (niet eens van zichzelf, maar van hetgeen hij liefheeft) ten gevolge zou hebben. Op die manier kun je dus nagaan: de mensheid is te veel verdeeld.

Een eenheid in de wereld kan alleen door geweld van buitenaf ontstaan. Geweld van buitenaf is niet waarschijnlijk. Dus kan die eenheid niet worden bereikt.

Stel nu, dat er een macht van buitenaf zich kenbaar maakt zonder geweld. Dan zal zeer waarschijnlijk elke groep proberen om die macht achter zich te krijgen. We krijgen dus

intriges, Maar gelijktijdig zal men alles doen om het onmogelijk te maken, dat die macht ergens anders gaat zitten. Als er b.v. Vliegende Schotels landen, dan moeten ze dat wel heel gelijktijdig doen in de Ver. Staten en bij de USRR. bij wijze van spreken. Landen ze bij een van beide, dan is het bekend en gaat er een stel raketten naar toe om te voorkomen dat de ander een technisch "know how" zal krijgen, groter dan men zelf heeft. Het klinkt krankzinnig, maar het is waar.

Zo kun je dus langzamerhand een beeld van een wereld krijgen, die er een beetje onappetijtelijk uitziet. Maar we moeten niet vergeten, dat de menselijke wereld (de dierlijk menselijke) eigenlijk ergens onappetijtelijk is. We kunnen nu wel zeggen, dat we allemaal zo edel en zo goed zijn, maar dat is om de dooie dood nietwaar. We hebben bondgenoten, maar we laten ze rustig in de steek op het ogenblik, dat het blijkt dat het te kostbaar wordt. We hebben in ons wezen onverzettelijke voorstellingen, maar op het ogenblik dat blijkt dat een andere benadering van het probleem persoonlijk voordeliger is, vragen we niet, of de anderen daardoor meer kosten en moeilijkheden krijgen. We zeggen alleen: We hebben hen zolang geholpen, nu moeten ze ook nog met de rest genoeg nemen; en omgekeerd. Eisen stellen tegenover elkaar. Met dat alles zullen we ons dus niet mogen beroepen op de normale gang van zaken om een ideële mensheid in de toekomst te verwachten. En dan kan ik hieraan toevoegen:

Menselijk redelijk is het bijna niet mogelijk een gunstige ontwikkeling voor de mensheid te beredeneren en rekening te houden met alle bekende factoren van het heden. Maar al mag het dan materieel en menselijk redelijk donderen zijn (welk woord u hopelijk wilt verontschuldigen, daar de hemel het mij heeft voorgezegd), we mogen toch uitgaan van het standpunt dat er ook nog andere waarden zijn: geestelijke.

Nu spreek ik niet over de kosmische tendensen, zoals ze op de materie inwerken. Ik spreek nu over de geest. Nu is er een typisch ding aan de geest: de geest kent geen verschillen. Verschillen van ras, huidskleur, politieke instelling, partij, maar ook van sekse, van gestalte e.d. zijn voor de geest a.h.w. optioneel; hij hoeft ze niet te nemen. Zodra hij zichzelf beseft als zijnde niet gebonden aan vorm, is er niets wat hem kan confronteren met een tegenstelling. Daar zit dus wel een belangrijk punt in. Want de kosmische krachten werken in.

Dan hebben we het over de Aquarius periode. Aquarius is echter niet alleen maar iets, wat zich op aarde afspeelt. Het speelt zich af in het bewustzijn van de mens. Het werkt via het onderbewustzijn van de mens voor een groot gedeelte. Deze geestelijke kracht nu geeft een gerichtheid aan de stoffelijke handeling, die je niet zonder meer kunt berekenen. Anders gezegd: Het is via kosmische krachten en ook geestelijke invloeden mogelijk om bij een mogelijkheid van tien verschillende keuzen er acht te elimineren; dan blijven er nog twee mogelijkheden over. Bij die twee heeft de mens dan nog een zekere rol te spelen, maar voor de andere is hij bang. Daarvoor heeft men hem een angst gegeven of hij voelt zich daar niet gelukkig bij. Volgens de rede zou elke keuze even goed kunnen zijn. Maar hij prefereert laten we zeggen twee van de tien. Hiermee ontstaat er dus een verder gerichte ontwikkeling; en deze houdt weer in, dat we geestelijk gezien heel wat zekerder kunnen spreken dan menselijk.

Als ik zie wat er allemaal aan de hand is, kan ik zeggen: De Witte Broederschap gaat ook uit van mogelijkheden en niet van feiten. Maar ze gaat wel degelijk uit van een bestaande werking, een bestaande kracht. Ze baseert zich op iets wat er is, al bestaat het voor de mens niet kenbaar. Daarom is dus een ontwikkeling van morgen (de verwachting van een ontwikkeling, zolang we in tijd blijven denken tenminste) heel wat eenvoudiger dan u denkt.

Ik weet, dat de totale tendens gericht is op het algemene nut. Dat wordt tegenwoordig meestal vertaald met socialistisch of zelfs nog linkser denken. Het is nu al zo erg, dat de echte communisten te orthodox zijn voor de links georiënteerden; en dat wil wat zeggen. Maar dit socialistisch denken op zich zelf kan niet het antwoord zijn, want het is zo dogmatisch, dat het automatisch toch weer groepen buitensluit en ontwikkelingen afstoot; en dat kunnen we niet hebben. Samenvattend betekent het dus, dat steeds meer vrijheid zal ontstaan uit een periode van sociale gerichtheid en gebondenheid. Dan moet ik dus veronderstellen:

Grotere vrijheid kan uit een socialistisch denken of systeem alleen ontstaan, indien er een feitelijke sociale beweging groeit, waardoor die vrijheid voor de gemeenschap betekenis heeft.

Vergroting van vrijheid betekent slechting van macht. Want hoe groter de vrijheid van een ieder wordt om te doen wat hij wil, hoe minder mensen er zijn, die kunnen zeggen wat je moet doen. Dus: macht wordt minder.

Het verdwijnen van macht zal nog wel een tijdje duren. Maar we kunnen zelfs binnen een tiental jaren een langzaam maar zeker verdwijnen van de macht, zoals ze thans wordt gehanteerd, constateren. Ook geestelijk, d.w.z. wat de mens geestelijk noemt, dat is meestal ideëel. Want een stelling kun je een ander wel voorhouden, maar je kunt haar niet meer opleggen op het ogenblik, dat die mens de vrijheid van denken heeft. Er ontstaat dan een veel grotere diversiteit van denkbeelden en ideeën. Maar juist daardoor een grotere gebondenheid aan het ideële. Naarmate ik persoonlijk meer kan denken en kan reageren op een idee, zal ze mij persoonlijk meer zeggen. En daaruit volgt weer, dat de ontwikkeling uit de aard der zaak eigenlijk logisch moet worden: vergroting van vrijheid. In vele opzichten bijna anarchistisch, maar gelijktijdig zo zeer sociaal gericht, dat wij te maken krijgen met een bijna niet helemaal anarchistische opbouw (het ontbreken van het machts-element), maar tevens door de kleine groepering een hantering van de structurelementen, die nu al aanwezig zijn.

Dus, vrienden, de verwachting voor de toekomst is zeker niet zo negatief, als men via het eliminatie systeem zou denken. En wel, omdat we nu weten, dat al elimineren we een aantal mogelijkheden er in het restant een richting ligt; en dat zou dus Aquarius zijn.

Maar Aquarius alleen is ook nog niet genoeg. Je zou kunnen spreken van de Witte Broederschap. Maar deze is mede gebonden aan Aquarius; dus aan de kosmische invloeden, aan de goddelijke Kracht.

We kunnen spreken over de geest. Maar die geest is voor een groot gedeelte afhankelijk van de harmonie, die ze met de wereld kan krijgen. Daarover behoeven we ons ook niet druk te maken. We hebben alleen te maken met de cyclische perioden plus de verandering van zonnestraling. Elke variatie in stralingsintensiteit of van de stralingssamenstelling van de zon en elke hoe geringe afwijking ook van magnetische krachtvelden binnen een zonnestelsel, betekenen een directe aantasting en verandering van de habitus van alles wat leeft, voor zover het in leven kan blijven onder de nieuwe omstandigheden. Daarover hebben we het al eens gehad, geloof ik.

Ik heb dus te maken met natuurlijke krachten. Ik heb te maken met kosmische krachten. Maar is de natuurlijke kracht, zoals b.v. de zon, nu wel werkelijk een zuiver stoffelijke? Logisch gezien wel. Logisch gezien is de zon natuurlijk iets heel gewoons. Maar als we die logica even opzij zetten en we bekijken het meer geestelijk, dan zeggen we: "He, de zon gedraagt zich als een persoonlijkheid." En dat doen ook de planeten, zij het in een ondergeschikte relatie tot de zon. Dan spelen die persoonlijkheden dus een rol. Kennen we die persoonlijkheden, dan kunnen we onze verwachtingen weer verder concretiseren. En als ik het dan zo bekijk, zeg ik;

Grootste gevaren-element van de mens tussen 1969-1989. Een gevarenperiode, waarin de jaren 1969, 1973, 1982 allemaal kritiek mogen worden genoemd. Maar gezien de heersende kosmische tendens een afnemende factor.

De nadruk op het geestelijk element is groot. Wij weten, dat er in de zon op het ogenblik bepaalde kleine veranderingen gaande zijn: Deze zouden wel eens kunnen leiden tot een verhoging van de algemene gevoeligheid op terreinen, die bij de huidige generaties nog niet zo gemakkelijk kunnen worden waargenomen, omdat men de instrumentaria niet heeft om die sfeer te beschrijven. Maar kleine veranderingen in de zon en genetische veranderingen zijn het resultaat. De kleine genetische veranderingen wijzigen als het ware je blikveld. Het zijn trillingen, die je met de hoofdzenuw kunt registreren en dan zie je dikwijls de andere niet. Op dezelfde manier kan een kleine verandering van het evenwicht tussen de twee zenuwstelsels (u heeft twee zenuwstelsels) betekenen, dat het emotionele, dat nu meestal onbeheerst is, nu ineens door een beheerste factor kan worden begeleid. Anders gezegd: Erkenning van de

oorzaak van emotionaliteit (van buitenaf komende tenminste) en daardoor groter kenvermogen.

Als ik dat nu zo beredeneer, dan moeten we verwachten, dat de mensheid binnen 50 a 60 jaar in ieder geval reeds een heel wat grotere gevoeligheid heeft. En als dat nog niet voldoende is, moeten we gelijktijdig verwachten, dat het bevolkingsaantal over de gehele wereld gaat terugvallen. Het is eigenlijk op het ogenblik al deels aan de gang, maar we merken dat niet zozeer, omdat we op het ogenblik te maken hebben met een vertraagde uitbarsting van geboorten in de bevolking (explosie van aantal) in landen, die het nu net iets beter krijgen, maar die nog niet zover zijn, dat ze het goed genoeg hebben om zichzelf te beperken om het goed te houden.

Dus bevolkingsaantallen, die in bepaalde landen al veel trager toenemen dan men had verondersteld en nog veel trager zullen worden in de toekomst zullen toch omstreeks het jaar 2000 overal wel teruglopen. Dat betekent, dat we kunnen rekenen op een grotere productie per hoofd, maar ook: een grotere vrijheid van zorgen op zuiver materieel gebied bij de mens. Verder betekent dat: met een grotere gevoeligheid ook een grotere concentratie op het geestelijk element.

Magisch denken, het doordringen in het nu nog metafysisch genoemde terrein als een volledige realiteit, is niet meer ver weg. Als we uitrekenen hoe het op het ogenblik ermee staat, dan moeten we de verwachting toch wel koesteren, dat zo tegen 1985 '86 de mensen met die gevoeligheid in grote mate aanwezig zullen zijn; en dat op grond daarvan een soort mutatie, al is die naar buiten toe waarschijnlijk niet merkbaar, zal ontstaan, welke rond het jaar 2100 de mensheid in totaal ander relatie met zijn omgeving stelt dan op het ogenblik.

De verwachtingen zijn voor de mensheid eigenlijk tamelijk gunstig. Het is helemaal niet zo pessimistisch als men geneigd is het te zien. Maar ik geloof, dat de meesten van u aan het einde van deze reeks lezingen ook nog graag iets over de nabije toekomst zouden horen. We hebben dat al meer gedaan in deze cursus en daarom moet u me niet kwalijk nemen, dat ik mij niet blijf herhalen. Maar deze paar dingen zijn toch wel, interessant. Om nu heel dicht bij huis te blijven:

U weet waarschijnlijk, dat u een dag of drie wat koeler weer krijgt, maar houdt u de zomergarderobe a.u.b. bij de hand, want het kan nog heel erg warm worden. Dat is nu een verwachting vlak bij. Heeft u overigens opgemerkt, hoe die paar dagen de prikkelbaarheid, in zekere mate ook de onverantwoordelijkheid van de mensen overal hebben doen stijgen? Nu zijn de Nederlanders kalm, ze kunnen het wel aan. Maar bij een volk dat een beetje minder stabiel is en dat hoge temperaturen ook niet zo gemakkelijk kan verwerken, zou een lang aanhouden van die temperaturen voeren tot allerlei gewelddadigheden. Spanje, Marokko, kleine delen van Italië, delen van Turkije staan gezien het te verwachten temperatuurverloop voor een periode, waarin nog wel eens harde woorden en slagen zullen vallen; en waar dat ophoudt, kun je niet zo maar zeggen.

Zoals een onweer in de zomer terugkomt, zo hebben bepaalde problemen en ook bepaalde illusies de neiging om bij een zekere temperatuur terug te komen, Men zou kunnen zeggen, dat de grens ligt ongeveer rond de 35 graden C. Daar, waar de temperatuur 3, 4 of meer dagen dit getal bereikt of overschrijdt, moet worden gerekend op een toename van irrationaliteit en gewelddadigheid. Conclusie: er zullen nog wel wat slagen vallen. En als u vraagt waar, dan zou ik zeggen: Ik verwacht onder meer in een bepaald deel van Sicilië nog wel wat rommel. Verder in de buurt van Granada, Santander en zelfs ook in de omgeving van Barcelona allerlei gewelddadigheden en onlusten.

Frankrijk, daar praat ik niet over. Die hebben net zoveel gehad. Dat zijn de naweën en de geboorteweën van de nieuwe strijd. Uw Belgische burens krijgen het waarschijnlijk ook een beetje te kwaad in augustus. Niet alleen door de temperatuur. Deze mensen zijn zo eenzijdig opgevoed, dat ze hun eenzijdigheid nu gebruiken tegen degenen, die zij eenzijdig hebben gemaakt. Dat zou wel eens grote moeilijkheden kunnen geven voor bepaalde kerkelijke overheden en ook nog wel voor bestuursorganisaties. U kunt erop rekenen, dat er wel wat

klappen zullen vallen. En aangezien uw zuidelijke burens bovendien een zeker ressentiment hebben tegen, zullen we zeggen, de overheidsdienaren in uniform, is het ook heel goed mogelijk, om niet te zeggen heel erg waarschijnlijk, dat een aantal politiemannen het leven zullen moeten laten. En als dat gebeurt gaat het hard tegen hard. Als u vraagt, waar dat het meest waarschijnlijk is? Die buurt van Luik de Luxemburgse kant uit, want daar groeit op het ogenblik een veel heftiger ressentiment dan in het Vlaamse gedeelte, de Kempen b.v. En wat er verder nog bij komt: politieke strijd, klimaatsomstandigheden en toenemende economische onzekerheid. Als dat bij elkaar komt, slaat de vlam in de pan.

Dan kunnen we ook gaan kijken naar Engeland. In Engeland is het probleem eigenlijk, dat de bonden en de gemeenschap tegenover elkaar staan. En dat betekent, dat de leden van de bonden een keuze zullen moeten maken voor datgene, wat de bonden hun hebben geleerd dat ze mogen eisen of voor wat de gemeenschap kan geven. Dan moeten we daar werkelijk wel (vooral in de richting Birmingham, Leeds, Manchester, Leicester) verwachten dat het tussen een paar arbeidersgroepen en misschien ook bonden tot heftige ontwikkelingen komt. De goede overheid zal ongetwijfeld beide partijen willen verzoenen en zelf met de brokken blijven zitten, zoals dat gewoonlijk gaat.

Dat kun je dan allemaal beredeneren. Die verwachtingen zijn gebaseerd op wat ik weet over de mogelijkheden van het weer; wat ik weet van de bestaande problemen en ontwikkelingen; wat ik zie van de mentaliteit van de mensen. Alles bij elkaar kom ik tot een tamelijk grote zekerheid. Mijn verwachtingen want het zijn geen echte prognoses zullen daarom waarschijnlijk niet beschaamd worden.

Zo gaat het met uw verwachtingen ook. U hebt heel wat verwachtingen van het leven. Daarvan ben ik overtuigd, ook al bent u oud en denkt u dat u niets meer verwacht. U denkt toch altijd nog wel: Dit of dat zou nog eens kunnen gebeuren. Dan moet u goed onthouden:

Uw verwachtingen moeten zoveel mogelijk gebaseerd zijn op eliminatie van andere mogelijkheden. Iets verwachten dat onwaarschijnlijk is, is dom. Als u geestelijk voelt, dat iets mogelijk, nodig of waarschijnlijk is, dan moet u niet zeggen: Dat zal dus wel gebeuren. Dan moet u zich afvragen. In welke richting zal de ontwikkeling moeten liggen? Dan pas gaat u begrijpen waar de werkelijke mogelijkheden in schuilen. Uw verwachtingen voor de toekomst kunnen heel vaak verwezenlijkt worden, mits u ze baseert op feiten, op waarschijnlijkheden, op datgene wat u weet.

In een onderwerp als "Vandaag en Morgen" is dit niet eens zo'n eigenaardig einde. Vandaag maak je dat, wat je morgen zult zijn, beseffen en ondergaan. Je maakt het niet alleen. Door de omstandigheden word je geleid, dat is waar. Maar je hebt zoveel mogelijkheden voor jezelf, dat een mens, die bewust reageert en die iets begrijpt van de invloeden, die in zijn wezen werken, toch wel zijn verwachtingen zo kan stellen, dat ze niet zullen worden beschaamd.

Maar we hebben in deze cursus meer geleerd. We hebben niet alleen geleerd hoe de politieke situatie ligt. We hebben b.v. ook weer een paar moordaanslagen in de Ver. Staten en zo; dat staat ook weer dichtbij. Dat zijn allemaal dingen, die we zo ongeveer kunnen berekenen. Maar zodra het om onze eigen verwachtingen gaat, zijn wij zelf de bewegende kracht.

Als ik verwacht morgen hachee te eten, dan moet ik er vandaag over denken waar de uien en het vlees vandaan moeten komen. Ik kan niet zeggen: Dat zal een ander wel doen. Daar kan ik niet op rekenen. Ik moet het zelf doen. Ik moet zekerheid scheppen. Ik moet dus zelf helpen om alle mogelijkheden in de richting van mijn verwachting waar te maken, Dat de mensen als geheel er nog niet in zijn geslaagd dit te doen, is aansprakelijk voor de verwarringen, waarin men nu leeft en ook voorde schijnbaar sterk divergerende gedachterichtingen en bestrevingen van de mensheid op dit ogenblik. Maar vergeet niet: de mens gaat weer zelfstandig actief worden; en daarmee wordt zijn keuzebepaling veel gemakkelijker.

Ik kan er dan verder nog aan toevoegen, dat het vandaag misschien niet altijd zo prettig lijkt in de wereld, Maar de vreugde, die ik morgen verwacht, moet ik vandaag voorbereiden, moet ik vandaag waarmaken. Niet wat de anderen zullen doen is belangrijk, maar wat ik doe. En de

manier, waarop ik het doe, waarop ik mijn mogelijkheden waarmaak, dat geldt voor mensen, voor volkeren en voor de wereld.

Vandaag is het zaad van morgen. Maar morgen is de concretisering van denkbeeld plus streven, zoals ze vandaag bestaan. Je bent als mens misschien niet helemaal meester van je toekomst, maar je bent veel minder slaaf van de omstandigheden dan je denkt. Daarom zou ik deze cursus willen besluiten met een kleine raad:

Weet, wat u werkelijk wilt, voordat u met verwachtingen aan de gang gaat.

Weet, wat u werkelijk kunt, voordat u verwachtingen creëert, waarin u zelf tekort zou schieten.

Weet, wat u van de wereld kunt en moogt vragen, wat u van de wereld moogt eisen (dat is heel wat minder dan u denkt) en wat u altijd aan die wereld moet bieden. Ook dat is een belangrijke factor.

Het is niet direct "ken jezelf", maar het is vooral: begrijp wat je kunt, wat je bent. Baseer je verwachtingen daarop, dan kun je vandaag bepalen wat morgen zal zijn. Dan kun je vandaag de problemen al oplossen, die anders morgen gevaarlijk worden.

Improviseer binnen het kader van je plan, van je verwachtingen zo goed je kunt. Pas je voortdurend aan. Maar begin nooit te improviseren zonder plan, anders kom je daar terecht, waar je nooit zou willen zijn.

Met deze opmerkingen wil ik de inleiding besluiten. Ik hoop, dat het geheel van deze reeks lezingen u een beetje meer begrip heeft bijgebracht voor de wereld, waarin u leeft, maar ook voor uw eigen mogelijkheden.

WAT IS LOGICA?

Voor vele mensen is logica de enige manier om de waarheid te kennen. Wat zij daarbij vergeten is, dat logica een instrument is en niet in zichzelf een waarheid. Inde oudheid kennen we heel veel van die logische misleidingen. Denkt u maar eens aan het renpaard en de slak. Het renpaard legde met elke stap de helft van de afstand af tussen de slak en het paard; dus de oorspronkelijke afstand. Maar doordat de slak steeds verder kroop is bewezen dat, logisch gezien, daar steeds slechts de helft van de afstand wordt afgelegd, het paard nooit de slak kan inhalen.

Dat bekende voorbeeld van logica is eigenlijk een van de redenen, waarom je er zo ontzettend voorzichtig mee moet zijn. Je kunt met logica alle onlogische dingen logisch bewijzen.

Een ander voorbeeld van een vreemd soort logica is deze: Alleen God is alwetend. Of er een God bestaat of niet, kunnen wij niet weten, omdat wij niet alwetend zijn. De enige, die dus kan weten of God bestaat, is God Zelf.

Dat is volkomen logisch. Maar het veronderstelt iets. Het impliceert nl. dat er een God is. En de vraag gaat er juist over, of er een God is of niet.

Op deze wijze kom je dus altijd weer op het verkeerde pad terecht. Want logica op zichzelf mag bruikbaar zijn, zij wordt meestal gebruikt vanuit een bepaald standpunt. Ik begin dus altijd met een premisse; en die is meestal niet logisch. Ze kan schijnbaar uit de feiten blijken, maar ze is niet uit de feiten bewijsbaar. Bijvoorbeeld:

Er is zwaartekracht. De aarde draait, dus ontstaat er zwaartekracht door de draaiing van de aarde.

Dat is gevaarlijk. Ga ik van die stelling uit, dan kan ik al het andere verder logisch verklaren. Maar de hele logische opbouw heeft geen zin, omdat ik niet kan bewijzen dat rotatie en zwaartekracht hetzelfde zijn. Nu kan ik wel gaan bewijzen, dat beweging en zwaartekracht met

elkaar in verband staan. Maar nu moet ik weer uitgaan van het standpunt, dat beweging zwaartekracht vergroot t.a.v. 'n bestaande zwaartekracht. Maar ik weet niet, af indien er geen zwaartekracht is, versnelling zwaartekracht veroorzaakt. Dat zijn dus allemaal problemen, waarmee je eigenlijk terecht komt in het rijk van de filosofie en niet in het rijk van de feiten. Ik weet, dat menigeen mij dat kwalijk zal nemen.

Er zijn vele methoden om te betogen, waarbij we zeggen: Erkenning is alleen mogelijk, indien er verschillen zijn. Dus erkenning is alleen daar mogelijk, waar de spanning tussen twee punten aanwezig is. En of dat nu een millimeter is of een miljoenste millimeter, die afstand moet er zijn, anders is er geen erkenning mogelijk.

Dat is natuurlijk wel ergens logisch. Maar de vraag is, of er een erkenning mogelijk is, als je met een miljoenste millimeter te maken hebt of er dan niet een besef moet zijn dat eveneens zo klein is. En dan is de relatieve afstand veel groter. Met andere woorden: de tegenstellingen worden niet beseft, doordat ze in een vast verband of op een bepaalde afstand t.o.v. elkaar staan. Ze worden beseft door hun relatie t.a.v. het besef, dat de tegendelen waarneemt.

Op deze manier kom je dus in vele moeilijke parketten terecht. En ik geloof, dat een van de grootste fouten van de mens vandaag aan de dag is, dat hij werkt met logica, alsof dit een middel zou zijn om een onomstotelijke waarheid te erkennen en te omschrijven.

Een groot gedeelte van de planning, die de mensen in hun maatschappelijk bestel kennen, is gebaseerd op logische beredeneringen plus berekeningen. Maar het is de logica, die het systeem van berekening definieert. En aangezien de logica in zichzelf nooit volledig is (want ze gaat van een bepaalde gedachte uit en is dus selectief t.a.v. de mogelijkheden), is het resultaat onbetrouwbaar. Dat moet u maar eens vragen aan de Sociaal Economische Raad. Die weten daarvan en vele andere planning bureaus.

Een ander punt, dat de logica, ook steeds weer buiten beschouwing laat, is het feit dat emotie een veel groter invloed heeft dan het verstand. De tijd, dat men zei dat de mens hoofdzakelijk dacht met het onderste deel van zijn lichaam, is natuurlijk al voorbij. We nemen aan, dat iemand verstandig genoeg kan zijn om zich van die emoties los te maken. Maar er zijn meer emoties.

Een mens is geconditioneerd in zijn leven. Hij is geconditioneerd door zijn omgeving, zijn milieu. Er zijn mensen, die zich schuldig gevoelen als ze iets voor niets krijgen. Er zijn andere mensen, die juist menen dat zij iets voor niets moeten hebben. Hoe komt dat? Dat komt door de manier, waarop ze zijn opgevoed. Hun relatie tot de mensen is niet gebaseerd op een logische samenhang al geven ze wel een schijnbaar logische verklaring daarvoor, ze is eenvoudig gebaseerd op een bepaalde gevoelswereld.

Als ik zeg, dat iemand te allen tijd moet kunnen rekenen op de steun van de gemeenschap, dan klinkt dat logisch, maar dat is het niet. Ik praat met mijn emoties, omdat ik nl. vergeet te stellen, dat de gemeenschap een beperkt wezen is met bepaalde grondwaarden; en dat de gemeenschap op iemand alleen kan reageren, indien hij deel is van die gemeenschap en zich houdt aan de waarden, welke die gemeenschap stelt. Op het ogenblik, dat ik van een andere waardering dan die van de gemeenschap uitga, sta ik er buiten. Maar dan kan ik ook geen eisen meer stellen aan die gemeenschap. En dat is juist iets wat ze vergeten.

Zo is b.v. een groot gedeelte van het communisme en het socialisme gebaseerd op een schijn logica. Die schijnlogica gaat uit van het denkbeeld dat de arbeider, die deel heeft aan de productie, recht heeft op het resultaat daarvan, zonder rekening ermee te houden, dat die productie ook nog bepaalde aansprakelijkheden bevat, die de arbeider niet kan, zelfs niet wil dragen. En daarmee is zijn recht op dit deel hebben in wat je de winst kunt noemen, zeker niet zonder meer te handhaven.

Ik kan stellen dat mensen, die het slecht hebben op aarde, omdat ze in een hongersnood gebied wonen etc, dus recht hebben op de steun van anderen. Maar dat recht bestaat niet reëel. Dit is onlogisch. Logisch gezien zou je moeten redeneren: Slechts indien de mensen ten volle van hun mogelijkheden en middelen gebruik hebben gemaakt en dan falen, kunnen zij

een beroep doen op anderen, die van hun overvloed dan de tekorten kunnen aanvullen. Dat is logisch. Je kunt niet van iemand vragen, dat hij zelf honger gaat lijden om te voorkomen dat een ander honger lijdt.

Wij zien dat de westerse maatschappij schijnbaar logisch reageert, als zij stelt dat haar levensstandaard het ideaal moet zijn voor alle volkeren ter wereld. Maar ik vraag me af, of het wel zo prettig is om een badkamer te hebben (al is die dan ook roze of rood betegeld of in vele kleuren uitgevoerd), als je altijd gewend bent in een rivier te zwemmen. Dan kun je zeggen: Die rivier is niet zindelijk, Maar is die rivier nu werkelijk zo vuil? Waarschijnlijk alleen, als de mensen haar vuil maken. Niet logisch.

Een ander voorbeeld van een onlogische verhouding: De gemeenschap heeft economische belangen. Daarom moeten er bepaalde industrieën worden gebouwd. Die industrieën kunnen dan weliswaar overlast bezorgen, maar die moet dan maar door de gemeenschap worden gedragen. Dat zou juist zijn, indien de gehele gemeenschap die overlast zou dragen. Maar in de praktijk is het een klein deel daarvan. En aangezien zij de lasten dragen, zouden zij de meeste zeggenschap moeten hebben. Maar die krijgen ze niet. U ziet dus, dat er ergens iets fout zit.

Nu kunnen we natuurlijk beginnen te zeggen: Wat is logica?

Logica is een beredenering, waarin, de opeenvolging van oorzaak en gevolg via een beredeneringsmethode wordt vastgelegd, zodat een resultaat duidelijk kan worden gemaakt, erkend of voorzien aan de hand van enkele eerste maatstaven, die aanwezig zijn. Maar dat houdt dus in, dat de beredenering op zichzelf altijd moet vastlopen, tenzij het punt van uitgang in de 1e plaats te allen tijde geldt (als er maar een uitzondering is, is er geen zekerheid meer); in de 2e plaats volledig is erkend (kennen we bepaalde nevenverschijnselen niet, dan kunnen we ook geen redelijke beredenering erop bouwen); en in de 3e plaats, dat wij op grond van ervaring (en dus niet alleen maar op grond van veronderstelling) de oorzaak en gevolg werking definiëren.

Dan kun je nog een stap verdergaan en zeggen: Waar moet ik beginnen, waar moet ik uitscheiden? Een van de meest bekende voorbeelden van een volkomen foutieve logica is deze:

De bijbel is het woord Gods. Wij moeten het dus letterlijk als het woord Gods aanvaarden, want in de bijbel staat, dat het het woord Gods is. Wat een van mijn vrienden eens heeft verleid te zeggen: Ik zeg zelf, dat ik God ben. Dus hebben jullie het maar te aanvaarden, want ik heb het zelf gezegd. Dat is dus eenzelfde vorm van logica. Nu ziet men het belachelijke ervan wel in, als mijn vriend dat over zichzelf zegt. Maar zodra het gaat om de geloofswaarde, dan wordt dat niet meer geaccepteerd. Dan zegt men: "Dat is spotternij. In de bijbel staat het. Dat is Gods woord. Dat is ons gegeven, dus moeten we het aanvaarden." Maar niemand kan het bewijzen. Anders gezegd:

Elke beredenering, die gebaseerd is op het feit zelfs dat er een God bestaat, is een geloof en niet een logische beredenering. Elke reeks wetten, gedragsregels, mogelijkheden, afgeleid van het feit, dat er een God is (daar dit op zichzelf niet bewijsbaar is), kan hoogstens als een op geloof gebaseerde filosofie worden beschouwd, maar nooit als een wetenschap. Toch hanteert men vele geloofswaarden als wetenschap.

Ik kan zelfs verdergaan. De wetenschap gaat uit van een aantal werkhypothesen, die onder omstandigheden wel bewezen zijn, maar waarvan niet vaststaat, dat ze te allen tijde zo voorkomen. Het feit, dat men deze werkhypothesen als onveranderlijk uitgangspunt neemt en op grond daarvan alle afwijkingen, die niet kunnen passen bij deze grondregels, terzijde schuift, is dus in feite onlogisch. En aangezien de meeste wetenschapsmensen alles verwerpen, waarvoor de verklaring niet bestaat in hetgeen zij hebben geleerd en menen te hebben erkend, is hun wetenschap dus in feite een geloof. Dat is ook een vorm van logica.

Als je van hieruit verdergaat en je probeert dan logisch te denken en logisch te zijn, dan moet je zeggen: Er bestaat geen enkele wet (menselijk, moreel of z.g. goddelijk), die in zichzelf

absoluut als waardevol kan worden erkend. Elke erkenning is relatief. En elke erkenning plus de logische beredenering van de daaruit voortvloeiende levenshouding zijn gebaseerd op een geloof of een emotionele instelling.

U denkt nu misschien, dat dit allemaal onzin is. Maar als u even goed nadenkt, dan zult u ervaren dat wetten eigenlijk niet logisch zijn. Een van de meest bekende voorbeelden is het verkeer.

Indien een ieder zich houdt aan alle wetten en regels, die t.a.v. het verkeer bepaald zijn, zou er geen verkeer meer mogelijk zijn. Met andere woorden: het zich houden aan de verkeersregels is slechts mogelijk door ze voortdurend te overschrijden.

Dan gaan we eens kijken naar de z.g. goddelijke wetten. Of u die nu afleidt uit de Tien Geboden of dat u die wilt afleiden uit de wijsheden van het boeddhisme of van een andere godsdienst, dat doet niets terzake; U zult ontdekken, dat de menselijke samenleving, die deze waarheden als haar basiswet vereert, alleen kan voortbestaan door voortdurend tegen diezelfde wet te zondigen. Met andere woorden: al deze grote wetten zijn wetten, die in feite een uitroeiing van het menselijk ras ten gevolge hebben.

Dan verder: Hoe moeten wij iets interpreteren? Kunnen wij iets interpreteren? Als er een wet is, dan moet die letterlijk worden genomen. Maar dan moet ik ook niet zeggen: Die wet kan ook iets anders worden krachtens een jurisprudentie. En dan moet ik ook niet zeggen: Die wet kan iets anders worden, doordat wij het nu anders zien. Die wet is een wet. Is het een menselijke wet, dan moet ik die vervangen door een andere wet en erkennen, dat ze niet meer van toepassing is. Maar je moet niet proberen erom heen te draaien, zoals in Nederland met de Grondwet steeds weer gebeurt.

Nederland heeft een Grondwet. Dat is de onaantastbare basis van het Koninkrijk der Nederlanden. En deze onaantastbare basis wordt voortdurend omgaan door kleine juridische handigheidjes, waardoor beslissingen worden getroffen t.a.v. delen van de bevolking en maatregelen t.a.v. bevolking en bezit in de Nederlanden in strijd met de Grondwet en de vrijheden, die daarin bestaan. Als u even nadenkt, hoe onlogisch is dat eigenlijk.

Een mens kan echter niet logisch zijn. U zegt: Logica.

Logica is een middel, dat de mens hanteert om voor zichzelf zijn conclusies op een voor hem aanvaardbare wijze weer te geven. Maar de basis van zijn logica is emotioneel. Zij is het gevolg van zijn conditionering; niet van zijn wezen zonder meer. Of denkt u nu werkelijk, dat het voor u, omdat u nu eenmaal in een monogame gemeenschap heeft geleefd, onmogelijk zou zijn om in een volgend leven polygaam te leven, als u in een gemeenschap komt, waarin dat de mode is? Kennelijk is die grote waarheid der monogamie in feite niet zo'n grote waarheid. Ze is een conditionering door het milieu, door omstandigheden misschien. En wanneer wij uitgaan van de superioriteit van de mannen (iets wat tegenwoordig steeds minder gebeurt), dan geloof ik niet, dat er veel logische argumenten voor zijn aan te voeren, ofschoon men vroeger meende dat het heel logisch was, dat de vrouw thuis bleef om voor de pot en voor de kinderen te zorgen. Want per slot van rekening, door haar lichaamsstructuur was ze niet geschikt voor veel bezigheden, die mannen wel konden doen. Ze had geen denkvermogen, dat zo strikt logisch was, als dat van de man. Ze had veel minder zakelijke talenten dan de man; kortom, haar taak was gehoorzaamheid, kinderen baren en het huishouden verzorgen.

Dat alles klinkt op het ogenblik krankzinnig. Maar het is nog niet zo lang geleden, dat iedereen dat nog beweerde en dat men meende, dat elke poging om het feminisme door te zetten, om de vrouw op de voorgrond te schuiven, eigenlijk maar kolder was. Dat kon alleen maar, omdat die kippebreintjes van de dames niet in staat waren te begrijpen hoe zij in de kosmische ordening stonden. Op diezelfde basis geloof ik niet, dat de vrouw haar aanspraak op meerwaardigheid (die ze ook maar al te vaak doet gelden) kan waarmaken. Een groot gedeelte van de illusie van de vrouw dat ze meer waard is dan de man, komt niet voort uit de feiten, maar uit het feit dat ze 'op zichzelf verliefd is. En daarmee komen we dus tot een paar

conclusies. Ik geloof, dat je zo'n onderwerp niet alleen maar speels moet behandelen, maar dat je er ook enkele conclusies uit moet trekken.

In de eerste plaats: De mens is in wezen niet logisch.

In de tweede plaats: Het menselijk leven en de samenhangen van het menselijk leven zijn eveneens niet logisch, maar grotendeels emotioneel en verder een kwestie van conditionering door milieu.

In de derde plaats: Logica kan dus nimmer worden beschouwd als een middel om de waarheid te kennen, maar slechts als een middel om een veronderstelde waarheid voor de mens zelf aanvaardbaar te maken en daaruit voldoende conclusies te trekken om hem een verder werken met de veronderstelde waarheid mogelijk te maken.

In de vierde plaats: Daar aan het begin van de logische ontwikkeling een stelling staat, die niet zonder meer waar is, maar hoogstens conditioneel waar en in vele gevallen zelfs alleen maar een emotionele waarheid inhoudt, zal nimmer logica als bewijs kunnen gelden. Zij kan slechts als een aanduiding van mogelijkheid gelden, nimmer als een bewijs van mogelijkheid of noodzaak.

Dan kom ik tot de tweede reeks conclusies.

In de eerste plaats: Een mens, die tracht logisch te leven, maakt zichzelf ongelukkig, omdat hij door zijn pogingen tot logica tracht zichzelf te verloochenen, zonder in staat te zijn dit wezenlijk te doen. Door zijn strijdigheid met zichzelf zal hij zowel voor zich als voor anderen voortdurend situaties scheppen, waarin het hem niet mogelijk is gelukkig te zijn.

In de tweede plaats: Wanneer wij al met logica willen werken, moeten wij consequent zijn. Het stoppen met een logische beredenering op het moment, dat een bevredigende verklaring is bereikt, betekent dat wij de logica slechts hebben gebruikt om deze verklaring aanvaardbaar te maken; niet dat door de logica de verklaring zonder meer juist is.

In de derde plaats: De mens heeft in zich een groot aantal waarden, die hij mentaal niet volledig en juist kan omschrijven of uitdrukken. Toch zijn deze delen van het "ik" essentiële delen van het bestaan en zijn ze vaak bepalend voor zijn reacties in het leven en ook voor de wijze, waarop hij in het leven ervan opdoet. Wij moeten daaruit wel concluderen, dat de emotionele zijde van de mens belangrijker is dan de mentale. Indien de mentale zijde slechts het werktuig is van de totale persoonlijkheid, kan elke mentale reactie alleen in zoverre belangrijk zijn als zij voor het gehele "ik" aanvaardbaar blijft en voor het gehele "ik" mogelijkheden tot zelfuiting en zelfbeleving schept.

In de vierde plaats: We kunnen de logica natuurlijk belachelijk maken. Ik geloof niet, dat het juist is. Maar we moeten het verschil begrijpen tussen logica en waarheid. Logica is a.h.w. de schroef sleutel, waarmee de monteur "mens" probeert zijn beeld van de eeuwigheid tot een werkend model te maken. Indien de sleutel wegvalt, is de monteur er nog steeds. Velen echter achten de sleutel belangrijker dan de monteur, niet beseffend, dat de sleutel slechts die taken kan verrichten, die de monteur haar door zijn wil, beweging plus besef geeft.

Daarmee heb ik eigenlijk voldoende conclusies getrokken. Maar ik heb toch nog een paar vragen voor u. Het zijn eerder leervraagjes aan het einde van de les, die ik u even wil voorleggen.

Gelooft u in een God? Zo ja, wat is deze God volgens u?

Gelooft u in een alwetende God, Die al Zijn schepselen liefheeft? Zo ja, waarom heeft Hij dan wetten geschapen en het leven zodanig ingericht, dat Zijn schepselen daarin lijden? En zo u daarin niet gelooft (dus in geen al goede God] waarom eert deze mens God dan? Is dit uit angst of is het uit begeerte?

Als uw maatschappij stelt, dat nuttig zijn voor de maatschappij het meest belangrijke is, is dit vanuit het standpunt van de maatschappij verklaarbaar. Maar de maatschappij stelt steeds, dat zij de diensten, die zij van u vergt, vergt om allen gelukkig te maken. Als haar maat-

regelen u ongelukkig maken, is de maatschappij dan gerechtvaardigd in het treffen van deze maatregelen of niet? En zo u daarop geen juist antwoord weet te geven: Is het redelijk te stellen, dat het nut van de meerderheid altijd voorgaat boven het belang van de eenling, als men stelt, dat de eenling belangrijk is? Is de eenling niet belangrijk, waarom dan nog de eenling gerespecteerd? Is de eenling wel belangrijk, waarom worden dan zijn belangen en rechten voortdurend achtergesteld bij die van een z.g. meerderheid?

Als u deze vragen voor uzelf tracht te beantwoorden, dan zult u zien hoe moeilijk het is om logisch te zijn. U zult een antwoord geven. Maar dat antwoord komt niet voort uit een zuivere logica. Uw antwoord is geen volledige waarheid. U zult ontdekken, dat een "ja" en een "neen" eigenlijk onmogelijk zijn. U zult ontdekken, dat een definitief antwoord onmogelijk is om de doodeenvoudige reden, dat alles relatief is. Maar indien alles relatief is, dan moet dat ook voor u gelden.

Dan moet dat gelden voor elke waarheid die u kent, voor elk begrip dat u hanteert, voor elke prestatie die u verricht. Deze relativiteit erkennende, zoudt u misschien wel en dat is voor u dan toch een logische gevolgtrekking kunnen besluiten, dat het belangrijk is om zelf bewust en gelukkig te zijn, het goede te doen zoals u het zelf erkent, omdat dit de enige wijze is, waarop u iets kunt doen, dat goed is; omdat eigen geluk de enig kenbare wijze is, waarop dan alle waarden van maatschappelijk belang, goddelijke liefde etc. voor u in verschijning kunnen treden. En indien u dat te onlogisch klinkt, hoop ik dat u met de logica zult worstelen om dit alles te ontkrachten. Maar let u wel op, dat u niet begint met een geloofsverklaring als uitgangspunt voor een z.g. logische beredenering.

VANDAAG EN MORGEN

Vandaag en morgen. Twee woorden, die voor de mens een enorm grote betekenis hebben, omdat ze voor hem de continuïteit van het bestaan en zijn onmiddellijkheid weergeven.

Vandaag en morgen. Twee vormen van het oneindige "ik", die niet beseffen, hoezeer zij met alle ogenblikken van besef vandaag en met alle ogenblikken van mogelijkheid morgen een eenheid vormen.

Of je uitgaat van de wereld, van de mensheid of van de mens, of je het zoekt in de grote kosmos of in de kleinst denkbare wereld, alles heeft een continuïteit. Deze continuïteit kan alleen bestaan krachtens de tijdloosheid, waaruit de totaliteit voortkomt.

Wij meten in tijd, omdat wij nog niet de eenheid beseffen van ons wezen. Wij leren deel na deel onze mogelijkheden kennen. En door deze mogelijkheden leren wij onszelf waarmaken.

Vandaag zijn wij onvolmaakte wezens. Morgen beseffen wij, dat onze onvolmaaktheid met andere onvolmaaktheden tezamen toch volmaaktheid vormt.

Vandaag zijn wij ongelukkig, maar morgen kunnen wij gelukkig zijn, indien wij beseffen dat onze instelling ten aanzien van de feiten verkeerd was, niet de sequentie van de feiten op zichzelf.

Vandaag leven wij, en morgen zijn wij dood. Maar als wij dood zijn, leven wij. En veel wat in het leven in ons dood was, ontwaakt eerst, wanneer de dood ons tot een groter leven wekt.

Zo moeten wij leren bestaan. Niet vandaag levende voor morgen; niet levende voor vandaag en morgen ziende als een noodzakelijk voortzetting ervan, maar als deel van vandaag en morgen, levend in een eeuwig Nu, dat altijd weer morgen in zich draagt, omdat wij het heden nog niet besef hebben. Want wie het heden kent in zijn totaliteit, hij kent geen morgen meer en geen gisteren. Hij is; en zijnde is hij een met de totaliteit.

Wie zo uit de eenvoudige verschijnselen van vandaag en morgen groeit naar de eeuwigheid, groeit naar zichzelf.

Wie zichzelf beseft heeft, vindt de totaliteit. Hij zal in alle tijden leven. Hij zal in alle sferen en werelden leven en toch slechts een eenheid zijn en uitdrukken in volledige harmonie met de totaliteit dat deel wat hij is van de goddelijke Kracht, die niet slechts is zijn Bron, maar ook zijn wezen.